

HARALANHARJUN MAISEMA

Haralan harjun näkötorvista avautuvat upeat maisemat (Pirkanmaan 3. seutukaavan mukaiseen) *valtakunnallisesti arvokkaaseen maisemanähtävyyteen*. Sitä voidaan ylistää yksinkertaisesti professori, kirjailija Matti Kurjensaaren (1907-88) sanoin: ”*Isänmaa syntyi Kangasalla*”. Suomen Kuvalehdessä vuonna 1963 hän tiivisti atmosfääriin lauseeseen: ”*Maisemassa on auringonvaloa, pihkantuoksua, laineiden liplatusta ja sinistä huminaa*”.

Maisemaltaan pelto on tyyppillisesti upeasti loivasti kumpuilevaa maastoa ja kuusimetsiin rajoittuvaa. Seppälän ja osin Mustoon rannat ovat komeita jylhiä mäntyrinnerantoja, joista tulee mieleen Ruoveden Gallen-Kallelan kansallisromanttiset maisemat. Niinpä kuvanveistäjä, professori Kimmo Pyykkö on lausunut ”*Harala on aivan Punkaharjun tai Kolin veroinen paikka. Se on verrattavissa Gallen-Kallelan ikuistamaan erämaan kutsuun*” (Sydän-Hämeen lehti 28.2005). Mestaritaidemaalari *Pekka Halonen* (1865-1933) havaitsi tämän ja teki ”yksinkertaisen” piirroksen laelta Amerikanniemeen päin 1890-l. alussa (kuva: Häyrynen, alunperin kuva julkaistu ”Suomi 19:llä vuosisadalla (1898)”).

Merkittävää on että juuri tälle alueella alkoi jo *ensimmäinen huviloiden rakentamiskausi* noin 1896 ja päättyi jo noin 1904, kun Sariola saatiin rakennettua, ja on siten yksi vanhimmista Kangasalan huvila-alueista. Asukkaat olivat pääasiassa tamperelaisia.

Suinulan ja Havisevan kylien välillä metsäisellä vuorella on Haralan harjun näkötorni. Sitä sanotaan virheellisesti Haralan- tai Harjulan harjuksi, tämä on totta kai kauniimpi nimi kuin Haralan vuori. Alkuperäinen nimi lienee olevan yksinkertaisesti *Vuorenmaa*, joksi sitä sanotaan melko yleisesti paikallisväestön keskuudessa. Vrt. sanonta: ”... mennä hirvimetsälle Vuorenmaahan”. Kallioon on urautunut vanhan patikkaeräreitän jäljet, ehkä jo keskiaikaisen.

Suomen Matkailijyhdistyksen Tampereen haaraosasto rakennutti tornin vuonna 1895 ja sen piirsi Tampereen vt. *kaupunginarkkitehti Lambert Pettersson*. Seppälä, Tavela, Törnqvist, Berg ja Markkula toimivat paikallisina tavarain lahjoittajina (lähde: Turistföreningens i Finland årsbok för 1896). Kuva siitä on kirjassa ”*Kesäpäivä Kangasalla*”.

Torni sijaitsee vuosina 1896-1900 toimitetussa *Havisevan isonjaon järjestelyssä kylän yhteiseksi erotetulla alueella*, joka on tasan hehtaarin kokoinen. Tällöin oli myös esillä alueen ostaminen ja muodostaminen kruununpuistoksi. Huligaanit polttivat sen juhannusyönä 1922.

Heti alettiin suunnittelemaan uutta tornia. Suunnitelmat olivat varsin korkeatasoiset koska suunnitelmat uudesta tornista tunnettu *kirkkoarkkitehti Josef Stenbäck*.

Ensimmäinen suunnitelma on vuodelta 1923. Sen mukaan olisi rakennettu 10 metriä korkea ”linnan torni” luonnonkivistä ja katselutasanne avoin ilman katetta. Matkailijyhdistys piti sitä liian matalana ja kalliina (50 000 mk). Asia jäi lepäämään. (Routto: 100)

Seuraava suunnitelma on vuodelta 1926. Siinä tornista tuli vielä komeampi ja kalliimpi (Routto: 100). Suinulan Nuorisoseuran johtama talkoovoittoinen varainkeruu ei johtanut riittäviin tuloksiin 1920-luvun loppupuoleen mennessä ja suunnitelmat hautautuivat vähin äänin.

Hanke onnistui kuitenkin kun Suinulan Nuorisoseura ry (tornin omistaja), Suinula-Havisevan maatilat sekä lukuisat yksityishenkilöt rakensivat sen talkoilla uudestaan juhannukseksi 1932, esim. isot pystyhirret ovat puoliksi Markkulan ja Seppälän talojen mailta. Piirustukset laati ilmaiseksi Suinulan asemalta *insinööri Niilo Savia (Helenius)*. Rakennustöitä johti Suinulasta *rakennusmestari Kalle Elis Helén*. Ala-aulaan on tekstantu laulun sanat *rakennusmestari Arvi Eino Kiviranta* (1903-87) Havisevalta. Torni tuli maksamaan 24 000 mk. Routto luonnehtii sen ulkoasua kansallisromanttiseksi.

Suinulan Nuorisoseura on pystyttänyt harmaagraniittisen muistopaaden Topeliuksen ja laulun muistoksi 11.6.1949. Muistomerkin on suunnitellut taiteilija *Voipa Nuorukainen Sulkava* (1884-1970) ja sen on valmistanut Suomen Graniitin veistämö Tampereella. Korkokuva on asetettu (symbolisesti) osoittamaan Vesijärven yli Roineen ja Längelmäveden suuntaan. Lisäksi seura laitatti 24.6.2005 laatan tornin seinään, missä on v. 2001-03 korjaukseen osallistuneiden tahojen nimet. (KS 1949/19.)

Talvisodan aikana se toimi ilmavalvontatornina.

Vuoden 1914 kesällä kuvattiin jo aikoja sitten tuhoutunut 4-minuuttinen filmi ”*Näköaloja Kangasalta*”. Uusitalon matrikkelin mukaan tämä on nähtävästi kunnastamme ainut pidempi mykänajan dokumenttifilmi ja on melko varmaa että täältä on silloin filmattu näköaloja.

Elokuvaohjaaja Jack Witikka kuvasi täällä muistin mukaan pätkiä elokuvaansa ”*Mä oksalla ylimmällä*”, joka valmistui 1954. Matti Kassila filmasi täällä loppukesästä 1988 ja samana vuonna valmistuneen ”*Ihmiselon ihanuus ja kurjuus*” (Suom. kans. filmogr., osa 10). Kummelit filmasivat kaksi sketsiä (”*Missä mennään*” - sketsi) ”*Kummelit*”-sarjaan v. 1992 .

Tien tornille rakennutti v. 1963 puolustusvoimat (Routto: 101). 1970-luvun alussa kaavailtiin laskettelurinnettä vuoreen, nähtävästi Rantasipin hotellin yhteydessä. 1986 rakennettiin viereen samantyylinen puinen esiintymislava arkkitehti *Matti Silvennoisen* piirustusten pohjalta (Routto: 102). Vuonna 1997 torniin vedettiin sähköt, koska torniin tuli kännyköiden vahvistinasema. Lisäksi soratie asfaltoitiin. Tornin yläosa korjattu 2002 ja keski- ja alaosat uusittu 2003.

Tämä Suomen kaunein torni sytytettiin palamaan 10.1.2007 kello 23 paikkeilla.